

SLOVENSKI NAROD.

Izhaja trikrat na teden, v torek četrtek in soboto, ter velja po pošti prejemati, za avstro-ogerske dežele ali v Ljubljani s pošiljanjem na dom, za celo leto 10 gold., za pol leta 5 gold., za četrt leta 2 gold. 60 kr. Za tuje dežele za celo leto 12 gold., za pol leta 6 gold., za četrt leta 3 gold. 25 kr., a. v. — Za oznanila se plačuje od četiristopne petitive vrste 6 kr. če se oznanilo enkrat tiska, 5 kr. če se dvakrat in 4 kr. če se tri- ali večkrat tiska. Vsakokrat se plača štampilj za 30 kr. — Dopisi naj se izvole frankirati. — Rokopisi se ne vračajo. — Uredništvo je v Ljubljani na celovski cesti v Tavčarjevi hiši „Hotel Evropa“.

Opraviništvo, na katero naj se blagovolijo pošiljati naročnine, reklamacije, oznanila t. j. administrativne reči, je v „Narodni tiskarni“ v Tavčarjevi hiši.

Adresa

kranjskega deželnega zbora.

Vaše cesarsko in kraljevo apostolsko Veličanstvo!

Presvitli Cesar in Gospod!

Najzvestejšemu in najpokornejšemu deželnemu zboru vojvodine Kranjske se je zdelo vselej za najsvetejšo dolžnost, na ravnost in odkritosrečno svoje želje, upanje in bojazen izrekat Vašemu cesarskemu in kraljevemu apostolskemu Veličanstvu.

S tega stališča se je bil predrznil svoje prepokorne adrese od 28. februarja 1867, od 30. avgusta 1870 in od 14. oktobra 1871. položiti k podnožju prestola Vašega cesarskega in kraljevega apostolskega Veličanstva, in če tudi so malo ne vsako leto bile nove volitve v deželni zbor, vendar so te adrese v bistvenih stvaréh vedno enako govorile, katerih zapopadka se še dan danes držimo, kakor govori po polnem enako tudi ta pričujoča adresa.

Najzvestejšemu in najpokornejšemu deželnemu zboru je torej pregloboko obžalovati, da so se mahoma pretrgale razprave o pomirjenji, katere so bile dognane že tako blizu do upovitega zvršetka, ter da je s tem bila v cesarstvu državno-pravnega redü dokončnost odložena.

A najzvestejši in najpokornejši deželni zbor je živo uverjen, da Vašega c. in kr. apostolskega Veličanstva modrost zazna pripravi hip, „mir mej vsemi narodi v cesarstvu“ ustanoviti na trdni podlogi, s katero bode od vseh strani zadovoljnost.

Blagostanje vse države ter vseh njenih kraljevin in dežel bi se s tem brez dvombe mogočno povzdignilo.

Naj rači Vaše c. in kr. apost. Veličanstvo najzvestejšemu in najpokornejšemu deželnemu zboru dovoliti, da najspoštliveje izreče tiste teže in želje, katere najbolj zadevajo to, Vašemu c. in kr. apostolskemu Veličanstvu v neizpremenljivi zvestobi udano vojvodino Kranjsko.

Novi zakoni o učilnicah so se na Kranjskem sploh brez upiranja sprejeli, ker se je ob njihovem izvrševanju v mejah teh zakonov oziralo na narodne in verske misli ter potrebe našega ljudstva. Neke izpremembe najnovejših časov, kar se tiče osob tistih krogov, kateri so razsodilni o učilnicah vojvodine Kranjske, po pravici budé bojazen, da se zdaj veljava hoče dati bolj nasprotnim težnjam. Mej drugim je tudi Vašega c. in kr. apostolskega Veličanstva vlada Vašemu Veličanstvu priporočila, nareči strokovnega družabnika v kranjsko deželno učilnično svetovalstvo, o tem ne vprašavši, koga misli nasvetovati deželni odbor vojvodine Kranjske.

A vendar semkaj meréce določilo §. 35 v deželnem zakonu od 25. februarja 1870, št. 11, katerega je Vaše c. in kr. apost. Veličanstvo najmilostneje potrdilo, po naravi ne more imeti drugega zmisla, nego da je, kar se tiče tacega narekovanja, treba ministru za bogočastje in uk v dogovor stopiti z deželnim odborom.

Ponavljani sklepi in želje najzvestejšega in najpokornejšega deželnega zbora, da bi se zakonito spravila v red slovenskemu narodu zagotovljena ravnopravnost v učilnici in v uradu, vse to je bilo vselej odvrneno, ter vedno stoji do voljnosti razsojevalnih

vladnih osob, ali se, ter koliko se te pravice uresniči. Zemljiškega davka v red devanje, katero se baš izdeluje in je iz početka bilo radostno sprejeto, zdaj nekoliko zaradi nedostatih (pomanjkljivih) zakonov, nekoliko zaradi tega, kako ta zakon fiskalno razumévajo posamezni izvrševalni organi, preti tudi v prihodnosti ustanovititi te najzvestejše in najpokornejše vojvodine Kranjske preobložbo z davki, katero je izreklo tudi Vaše c. in kr. apostolsko Veličanstvo.

Po večini dežel že davno dognana zemljiška odveza v Kranjski vojvodini še zdaj nij dovršena, in to je krivo največjega obžalovanja vrednih materialnih nepristojnosti in sporov, kateri spadajo pod izvrševanje kazenskega zakona.

Da se naša dežela duševno in materialno razvije, zategadelj je nujna potreba, naj se njeno gospodarstvo dokončno v red dene. A ta uredba stoji do tega, da se tudi uredijo razmerja mej zemljiško-odveznim zakladom in mej državo. Samo krepka podpora iz državnih novcev, katerih bi ne bilo treba vračevati, more kranjski zemljiško-odvezni zaklad tako podstaviti, da bode ustrezal vsem svojim dolžnostim ter ne bode prisiljen zaradi tega večine deželnih prihodkov na mnoga desetletja pogoltati.

Povišana važnost železnih cest v zdanjem času je pač po vseh deželah obudila željo, da bi s temi železnimi šinami bile preprežene. A samo redko se pripeti, da bi se deželne želje tako zlagale z drž. koristjo in z občnimi potrebami, kakor na Kranjskem. Železnocestne proge, katere smo že često priporočali, namreč od Trsta čez Loko na Koroško in od Ljubljane na Karlovec, so proge, katere imajo največjo vojaško in trgovinsko važnost za vso državo in za vsega sveta občilo; torej se smemo z najtrdnjšim upom nadejati, da se bodo o tem pretehtavale tudi naše posebne koristi.

Zaupljivo smo Vašemu c. in kr. Veličanstvu popisali svoje stanje ter trajalne in primerne pomoči prepokorno upamo samo od Vašega c. kr. apost. Veličanstva pravičnosti in ljubezni, katera s svojimi žarki vse narode enako obseva.

Z najvišjo diplomó od 20. oktobra 1860 je Vaše c. in kr. apost. Veličanstvo iz svoje najvišje moči svojim kraljevinam in deželam zagotovilo udeleževanje pri zakonodavstvu ter jim dalo pravico, svoje poslance odpravljati v državni zbor. Z deželno ustavo od 26. februarja 1861, vojvodini Kranjski najmilostneje podeljeno, dobila je ta pravica deželnega zbora ustavno moč, katera se prenarediti ali odpraviti sme samo s privolitvijo deželnega zbora.

Često je najzvestejše in najpokornejše deželni zbor slovesno izrekel svoj ugovor proti sistemu tako imenovanih neposrednih volitev.

Naj Vaše c. in kr. apostolsko Veličanstvo, pokrovitelj zakonu in tudi naši deželni ustavi, rači, našo pravico najmilostneje braniti in zaklanjati.

Bog varuj, Bog hrani, Bog blagoslovi Vaše Veličanstvo!

Iz deželnega zbora vojvodine Kranjske, dne 4. decembra 1872.

Deželni zbori.

Kranjski deželni zbor.

(8. seja 2 decembra.) Zapisnik se bere v nemškem jeziku. Dr. Costa nasvetuje dva popravka v zapisniku, prvič da se pri imenskem glasovanju tudi imena glasujočih v zapisnik denó, drugič da nek nasvet nij na predlog dr. Razlaga sprejet bil kakor se v zapisniku bere. Odobreno.

Kromer interpelira zavoljo konkurenčne ceste, katera bi potrebna bila od Ljubljane preko Lašče, Kočevja, na Hrvatsko posebno kadar bode karlovsko-reška železnica dozidana. Podpisani so na tej interpelaciji tudi narodni poslanci posebno dolenjski.

Karel Rudež izroči peticijo Novomeščanov naj se prihodnja železnica zida vsakako skozi Novomesto. Ta peticija se peticijskemu odseku izroči.

Dr. Razlag izroči tri peticije občin bohinske, Bistrice in Cirknice; te peticije se predajo v pretres gospodarskemu odseku. —

Preide se potem na dnevni red. Prva točka je: poročilo šolskega odseka o načrtih postave c. kr. vlade in deželnega odbora zastran uravnave pravnih razmer ljudskih učiteljev. Poročevalec je baron Apfaltrern. Dr. Costa nasvetuje naj se ročilo in postava ne bere, ker je itak poslancem v rokah, temuč naj se sprejme en bloc, pa naj se vsak govornik prej oglasi, h kateremu §. hoče govoriti ali pristavke delati. Oglase se dr. Zarnik k §. 42. in 52, dr. Razlag k §. 81 in 87, Svetec k §. 70 (za popravek slov. teksta.)

(Iz poročila posnemljemo, da je šolski odsek vladni načrt postave učiteljem znatno zboljšal. Tako na pr. določuje zdaj §. 24, da učitelj dobi po veljavi te nove postave plačo pri gotovi kasi, davkariji; za stanovanje dobi (§. 33.) 20% svoje plače ako nij v šolskem poslopju dveh sob zanj; podučitelj ima 70% (ne pa 60% kakor je vlada nasvetovala) učiteljeve plače; izrečeno je v tej postavi, da mora mežnarstvo od učiteljstva ločeno biti.)

Poročevalec b. Apfaltrern poroča, da ima šolski odsek sam še en pristavek k §. 28 storiti, namreč, da bode učitelj gotovo svojo plačo pri davkariji dobil, treba, da ima ta vselej denar. Pristavek naj se torej glasi: Deželni odbor ima za to skrbeti, da bode vedne denar za davkarje pripravljen ako bi za učiteljske plače potreben bil. — Brez ugovora se sprejme.

Dr. Zarnik govori k paragrafu 42. t. j. proti onemu dostavku, ki prepoveduje učitelju, da ne sme „po-ure“ (nachstunden) dajati. Zarnik pravi, da bi v principu bil za to, da se učitelju prepove tako posebno podučevati, ako bi mogli učitelju 800 gld. na leto plačati. Ali zdaj je postava, katera učiteljem poure dajati prepoveduje, nepraktična in neizpeljiva. Postav pa ne delamo za to, da bi se prekoračevale. Tudi v Trstu so bili te poure postavno prepovedovali, a to prepoved oporekli, ker so videli, da učiteljev ne morejo dobiti. Ako učitelju prepovemo v šoli poure, najel si bo drugje stanovanje pa bo tam drugo privatno šolo imel, da le postave ne bo formalno prekoračil. Jemljemo mu torej v tem slučaju samo denar iz žepa. Ako se reče, da ta določba velja tako samo za mesta, ker so poure samo v mestih navadne, ne ve čemu

se sploh v postavo devlje, kajti če enkrat naši kmetje pridejo do spoznanja, ka je šola tako važna naprava, da je dobro, učitelja še posebej za poduk otrok potrebovati, potem smemo veseli biti. Zato govornik predlaga, naj se besede, ki te poure dajati učitelju prepovedujejo, izpuste.

Svete c: „Jaz se ne skladam z mnenjem dr. Zarnika. Ta stvar je bila že v šolskem odseku dovolj preudarjena, a meni se zdi da vlada tu krivo mnenje in razum o teh „pourah“. S tem da se poure prepovedujejo, se ne prepoveduje da bi učitelj ne smel instrukcij dajati, po hišah učiti zunaj šolskih ur. Samo tista navada se hoče odpraviti, da se nekateri bogatejši otroci, ki učitelju za to plačajo, po šoli še obdrže v šolski sobi. To je bilo škodljivo za moralo, ker so se v šoli siromaki od bogatejših ločili.“

C. k. deželni predsednik Anersperg pravi, da se popolnem s Svetem sklada in opominja, da vlada take šolske postave ne bi potrdila, katera bi dovolila poure.

Dr. Zarnik odgovarja Svetu obširno. Svetec zopet replicira.

Pintar podpira Zarnikov predlog in navaja, da na deželi se mora ravno učitelj z odgojo in podučevanjem največ pečati. Če bode učitelj omejen, kdo bode potem podučeval.

Kromer se obrača proti Zarniku posebno zavoljo tega, ker je rekel, da bi bila taka zabramba praktično neizvedljiva. „Jaz mislim, pravi Kromer, da imajo c. kr. oblastnije še toliko moči, da bodo gospode učitelje prisilile postaviti popolno spoštovati. In gospodje učitelji nam morajo hvaležni biti, da jim v taki revščini tako lepo povišamo plačo, kakor smo s to postavo že storili. Zato je proti Zarnikovemu predlogu.“

Poročevalec Apfaltrern zagovarja odsekove nasvet in pobija Zarnikov predlog, opiraje se na tiste razloge kakor Svetec. Poure so bile zloraba. Bogati dečki so v šoli imeli protekcijo, otroci „ubogih hudičev“, ki niso mogli plačevati teh ekstra-ur, so bili odpahovani. Postranski zaslužek učitelja sicer nij zabranjen, a mu nij tudi potreben. Mi smo zračunili, da ima po tej naši postavi učitelj na deželi z vsem skupaj 1000 gld. In s tem, gospoda, že more pošteno živeti, nij mu treba za 2 gld. puliti se.

Seja se za pet minut preneha. Med tem se poslanci dogovore in glasuje se potem po imenih.

Zarnikov nasvet, naj se prepoved pour iz postave izbriše, bil je sprejet. Za njega so glasovali skoro vsi narodni poslanci, nemški vsi za odpravo pour.

Preide se k §. 52, pri katerem povzame besedo:

Dr. Zarnik: „V tem paragrafu tiči za naše učitelje velika nevarnost. Vlada je prav tam v kotiček skrila veliko past, v katero bi se sami ujeli, ako postavijo z določbo tega paragrafa sklenemo. Reče se tu na konci, da se sme precej odstaviti tisti učitelj, ki se je „tako obnašal v državljanskih zadevah, da se to ne strinja z njegovo službo“, ali kakor se pravi v nemškem tekstu: „welcher sich eines mit seiner dienstlichen Stellung unvereinbaren staatsbürgerlichen Verhaltens schuldig gemacht hat.“ To je past. Kaj se pa to pravi: „korrektes staatsbürgerliches Verhalten“ gospoda! Nekdaj pod Bachom se je pregrešil v „državljanskem vedenju“ kdor je nosil dolge lasé in študentovsko kapico. (Smeh. Dobro!) Take so lovili in na policijo tirali in zapirali. In dan denes je „ustavovernost“ mera za dobro državljansko dobrovedenje. In če ta paragraf sprejmemo, damo naše narodne učitelje na nož naših protivnikov. Saj smo videli, ka je vlada Mrhala po prelomu ustave (dobro!) postavila pri nas za deželnega šolskega svetovaleca, samo ker nij naroden! še enkrat rečem: po prelomu ustave! (Viharni dobro-klici med poslanci in na galeriji. C. kr. deželni predsednik in deželni glavar molčita na to težko očitjanje). Ta paragraf bi samo mogoče storil, da se po postavnem

potu našim učiteljem krivice goditi morejo. Odstavili bi jih 5 ali 6, in s tem druge ostrašili, da bi morali delati za nam protivno stranko, kakor je činovnike in učitelje na Hrvatskem Rauch odstavljaj, da je druge steroziral. Ako se učitelj pregreši, saj imamo kazenski zakonik, za vse veljaven, po tem naj se kaznuje, ne pa da bi ga kar „stante pede“ zapoditi mogli.“

„Ali reklo se mi bode: vi hočete, da so slovenski učitelji slovenski agitatorji, to pa ne gre, učitelj naj bo učitelj. Jaz pa pravim: to se lahko vsakemu stanu reče, advokatu, kupcu, duhovniku — ostani pri svojem kopitu in ne pečaj se za politiko. To je pa krivo. Politika in država bo tačas dobra, kadar se bodo vsi stanovi za njo brigali. Če se smejo drugi pečati za njo, zakaj ne učitelj, po svojem prepričanju. Učitelj tem bolj, ker je na deželi zraven duhovnika po nekaterih krajih edini izobražen človek. In jaz še naravnost povem, da ima stranka, kateri pripadati imam jaz čast, interes, da je učitelj dober domoljub, dober Slovenec. da bode otroke v šoli tudi podučil, katerega rodu so, da so Slovenci in sorodniki velicega slovenskega plemena. Potem ne bode naš kmet več tako slabo podučen, kakor je bil po vaših šolah (obrnjen proti desnici), kjer so ga učili, da se s „kranjsko špraho“ nikamor ne pride. — Kakoršna je denašnja nam protivna vlada, in kako bi z našimi učitelji ravnala, če ta paragraf sprejmemo, to nam priča odpuščenje iz mariborske gimnazije prof. Šumana in Pajka, o katerih so sami vladni organi rekli, da nista nič zakrivila, temuč da so jih samo kot politični osobi odstranili.“

Kromer je za to, da se ta paragraf ohrani v postavi. Javni služabnik mora biti pod strahom. Če bo vsak pravico imel agitirati je državna zveza nemogoča.

Zarnik: „Kot dober jurist bode g. Kromer vedel, da imamo kazenski zakonik, ki je zadosti proti vsacemu, kdor se pregreši.“

Poročevalec Apfaltrern bi sicer bil za to, da se ta paragraf stilizira drugače, a nij za to, da bi se izpustil.

Glasuje se po imenih. Nasvet dr. Zarnika se sprejme z 24 glasovi (vsi narodnjaki in dr. Suppan, kateri je v tem slučaju res liberalnega skazal se) proti 12 nemškim glasovom, ki so bili za učiteljsko „past.“

Svete c svetuje stilističen popravek, ki se sprejme.

Dr. Razlag govori k paragrafu 81, ki se glasi: Vsi učitelji, kateri po preskušnji o učiteljski pripravnosti dobé službo, so zavezani, da vplačajo v pokojninsko blagajnico 10 odstotkov od svoje prve za pokojnino števne plače, potem ko bode uravnana, in ravno toliko od zneska, za katerega se jim pozneja plača zboljša in od doklade od službenih let ali od pravilne doklade. Vrh tega plačujejo še vsako leto dva odstotka svojih letnih za pokojnino števnih dohodkov. Dr. Razlag svetuje, naj se ta §. izpusti, ker učiteljem jemlje zdatne procen te na leto. Predlog se ne podpira.

Dalje govori dr. Razlag k §. 87, ki se glasi: Prva v §. 30 zaznamovana doklada od službenih let gre že postavljenim udom učiteljstva samo tedaj, če že petnajst let služijo na kaki javni ljudski šoli v kraljevinah in deželah v državnem zboru zastopanih nepretrgoma in z vspehom. Sicer pa stopijo učitelji v užitek prve doklade od službenih let še le tedaj, ko so spolnili petnajsto službeno leto. Dr. Razlag kaže protislovja tega paragrafa in nasvetuje namesto 15 le 5 let. Njegov predlog se od narodne strani podpira, a kasneje pri glasovanju z malo večino pade (proti njemu so glasovali razen nemškutarjev tudi Tavčar, Grabrijan, Kramar, Toman. Postava se potem v tretjem branji sprejme.

Pri drugi točki dnevnega reda (poročilo občinskega odseka o vladnem predlogu zastran posredovalstev poravnay) govori Irkič proti, a ne stavi nobenega nasveta.

Proti njemu se z veliko energijo vzdigne

Kramarič in pravi: „Irkič je notar in govori samo iz dobičkarije.“ Potem dá mož še ene dve hudi notarjem in advokatom, ki „deró“, in se vsede v veselosti cele zbornice.

Po daljši debati, katere so se udeležili dr. Razlag, dr. Costa in Kromer, se poročilo sprejme.

Šesta točka dnevnega reda o odgonski postavi prouzroči dolgotrajno debato, katere so se udeležili dr. Razlag, dr. Bleiweis, dr. Costa, Irkič (a nij bilo lahko razbrati, kaj bi rad povedal) Murnik (kot poročevalec) in Kromer.

Zanimljiva je bila zopet 8 točka dnevnega reda, namreč poročilo finančnega odseka v proračunu deželnega glediščnega zaklada. Odsek nasvetuje iz tega zaklada kakor dozdanja leta tudi letos dramatičnemu društvu za slovenske prestave privoliti 2400 gld. podpore. Ker je bil Dežman poročevalec odsekov, kateri nasvetuje to podporo, ni smo se nadjali, da bi kdo od nemškutarke strani tak hrup na slovenščino in Slovence pri tej priliki vzdignil, kakor je to storil stari

Kromer: „Jezikov utrakvizem“ — tako začne vzdihavati — „kateri se je zadnja leta tu v našo zbornico, v šole, v socijalno življenje in še celo v naše gledišče ugneznil, bi bil komičen, ko bi ne bil drag. Vse se mora v jezikovo kladu uviti, zdaj pa še Muza! To je spaka ideala. Dveh gledišč ne moremo imeti v Ljubljani, to je le v večjih mestih mogoče. Nemško gledišče ste oslabili; obe stranki žrtve doprinašajo, katerih niso zmožni. Dalje zabavlja Kromer, da je slovensko gledišče samo en „Kartenhaus“, da je napravilo zdražbo, kjer je bil prej mir, pravi, da bohinskega in metliškega kmeta poleg nemškega še eno slovensko gledališče nič ne zanima. Potem trga slov. gledališče, prorojuje, da iz vsega ne bo nič, da so slov. igralci „zehrende drohnen“, da v slovensko gledišče hodijo le siromaki, da nobene potrebe nij zanj. Nič ne smete dovoliti, če imate kolikaj vesti.“ (Viharni klici: oho! k redu!)

Dr. Zarnik: „Mislili smo, da o tej stvari ne bode nobenega prepira. Ako jaz izpregovorim o tej stvari, izpregovorim nekoliko besedi zato, da se ne bode reklo, da smo kar brez debate in premisleka votirali, pa da g. Kromerju nič ni smo odgovorili. O tem vprašanju je bilo že v tej zbornici že dosti govorjeno. Mi Kromerja ni smo prepričali, on nas nij in nas ne bode. On stoji na drugem stališču nego mi, ker ne prizna ravnopravnosti.“

(Konec prihodnjšč.)

Štajerski deželni zbor.

(Izv. dopis.)

(15. seja 2. decembra.) Na kupe je še rešiti predlogov in vendar se je čas cele denašnje seje potratil s posvetovanjem, ali se sme graškemu mestu privoliti, da naredi dolg 3 milijonov gold.; mariborskemu pa, ali sme najeti 1 milijon. Občinski odsek je predložil, naj deželni zbor oba posojila privoli. Gradec dobi ta denar od Unionbanke na Dunaji, katera bo izdavalala srečke po 20 for. Pogoji za mesto so res tako ugodni — plača namreč za obresti in za amortizacijo samo 5 1/2 % na leto in odplača na ta način ves kapital v 50 letih —, da se o tem oziru le da čestitati mestu. Stroške tega posojila bodo plačali samo isti gimpelni, ki bodo kupovali te srečke. Sicer pa pride stvar še pred državni zbor, ker ima on privoliti vse enake loterije. Deželni zbor je po dolgem govorjenju sklenil, graškemu mestu privoliti; kar se pa tiče Maribora predlog občinskega odseka ni obveljal. Terja se, da naj se mesto poprej izkaže, kje bo dobilo toliko denarja na posodo in pod katerimi pogoji. Eden milijon nij karsibodi in Maribor, če tudi res v poslednjih letih precej raste, vendar še nij dospelo do take velikosti, da bi lahko si tako ogromen dolg na glavo nakopalo. Brandstetter in Reuter sta svojo zgovornost napenjala Mariborčane osrečiti z dolgom enega milijona, pa deželni zbor je vrnil celi predlog občinskemu odseku, naj v eni prihodnjih sej še enkrat poroča in na tanko pové,

pod kakimi pogoji bo mariborsko mesto si izposojevalo ta denar.

(16. seja 3. decembra.) Kùbek naznanja, da se zbor mora skleniti 7. decembra.

Za razstavo na Dunaji in sicer za razstavljenje deželnih toplic potem gospodarske družbe se privoli 5700 fr.

Finančni odsek poroča dalje o proračunu: za sub. 17.000 for., za stanovanja žandarmerijska 15.000 for., za posilno delavnico v Mesenhofu pri Gradci 27.000, v Lankovicu 2500 for. Ker mora dežela na posilno delalnico, v katerej je zdaj samo 42 oseb zaprtih, 12.000 for. doplačati, sklence dež. zbor, dotično postaviti spremeniti in tudi od sosednjih dežel, ki so brez takih zavodov, sprejemati posiljence kaže se, da je dežela prav po nepotrebnem si sezidala to veliko poslopje in lahko svoje posiljence bila pustila v ljubljanski posilni delavnici, ter si po tem mnogo prihranila.

Živahnejša je bila debata, ko se je razpravljalo o prodaji deželnih toplic. Večina finančnega odseka nasvetovala je prodajo Slatine, Dobrne in Topliskih toplic blizu Gradca, ako se more to storiti za kupno ceno 3 milijonov goldinarjev.

Zoper ta nasvet govoril je od slovenske strani dr. Dominkuš. Slatina in Dobrna vsako leto več neseti deželi. Leta 1869 je deželni zbor z enim glasom večine sklenil prodajo toplic in jih tačas cenil na 1½ milijon gold. Zdaj po 3 letih se je cena že na 3 milj. povišala. Hipoteke so edina varna zaloga kapitalov. Če denes prodamo še ta posestva, v kratkem času ne bomo imeli niti kapitala, ker se bo potrošal, niti hipotek. Tudi iz humanitarnega stališča je proti prodaji, ker bi toplice v roke prišle spekulantom, ki bi samo gledali na največi dobiček, vse podražili tako, da isti obiskovalci toplic iz domače dežele, ki zdaj še morejo uživati te toplice, bi jih pozneje zaradi draginje ne mogli. — Pri glasovanju je 39 poslancev, (med njimi dr. Dominkuš, dr. Srnec, dr. Vošnjak) proti prodaji, 17 (med temi Seidl, Brandstetter, Nekerman) za prodajo; tedaj ostanejo toplice še zanaprej deželna lastnina in se je 15.000 for. privolilo za zidanje novih toplic v Slatini.

Za tehniško šolo v Gradcu ima dežela 81.000 for. na leto stroškov. Ker pa to najvišje šolo obiskuje samo 101 učencev, ki so iz Štajerskega doma, 135 učencev pa iz Cislajtanijske, 60 iz Translejtanijske, 9 pa iz inozemskih dežel, usvetuje finančni odsek, da se naj dež. zbor obrne do vlade, ka bi prevzela ona to šolo na občne državne stroške. Za ta nasvet govori tudi dr. Srnec, ker je krivično, da mora ena sama dežela nositi stroške za šolo, ki je podobna vseučilišču in do dveh tretjin svojih učencev obiskana iz sosednjih dežel.

Predlog je sprejet; če bo pa vlada hotela se ozirati na prošnjo deželnega zbora, nij verjetno, Stremayr, ki je nazoč bil pri današnji seji, bi lahko bil v tem oziru kako zini, pa je molče obsedel.

Seja je trajala od 10ih dopoldne do 1½4ih popoldne in tako gre vsak dan. Jutri je zopet seja.

Dopisi.

Iz Trsta 2. dec. [Izv. dop.] Ker se po raznih časnikih razpravlja načrt rojanskega učitelja, s časoma v Tržaški okolici izpodkopati in zatreti slovenski živelj, naj izpregovorim besedico tudi jaz. — Še le zdaj sem natanko poizvedel tiho-tapne nakane učitelja Bonina in njegovega tovariša župana Ferluge. Bonin hrepeni, kot vsak odpadnik in izdajica, po časti in veliki stopinji, ker je že preračunal po Bismarkovem magistratovem sistemu, da si bo pridobil velikanske zasluge pri magistratu zaradi lahonstva in postane učitelj 3. razreda v rojanski šoli z italijanskim učnim jezikom. G. Bonin nij preudaril, da prošnja utegne priti tudi takim v roke, ki niso lahoni, akoravno

so podpise na skrivaj lovili. Oglasilo se je že več dopisnikov iz Trsta in okolice, kar je napravilo v mameluškem taboru velik nemir in kretanje; grozé se nekateri osobam, koje sumijo kot dopisnike, da so drznili se obče imenovati izdajalce naroda, a krivica se ne sme zamolčati, zlasti kedar gre za svete pravice naše. — G. Bonin v zadregi precej naprosi zvito glavo na Občini, naj črnega orla v „Soči“ omije ter opere pred svetom; a proti pravici ne pomaga noben zagovor. — Cerberus iz Občine le v tisti dolini konja išče, kjer ga nij, omenja vse drugo, le pravega ne pove, ker ga je sram in je gotovo mislil, da je njegov dopis v „Soči“ vsem drugim usta zamašil. G. Bonin operite se pred svetom, ako ste možak, dokažite nam, da prošnja vložena na magistrat za italijanski 3. razred pisana v enakem jeziku nij bila skrivna!

Drugi glavni faktor v tej zadevi je Rojanski župan Ferluga, kateremu G. Bonin v laškem jeziku županiti pomaga.

Iz Rusije. [Izv. dop.] Da bi nezistematično slavjansko natoro privadil k neki disciplini, si je Peter ustvaril po nemškem primeru celo armado činovnikov ter jih razdelil na 14 razredov ali činov. Činovniški zarod je blagoslovil Gospod in v „sveti Rusiji“ jih je sedaj malo menj ko zvezd na nebu in peska v morji, in ker ima ta armada pravega dela vendar le malo, prejela je ves zgodovinski birokratični aparat „des weiland deutschen Reichs“, in sedaj piše in piše — samo da piše. V to središče se nove ideje ne vrivajo hitro, pa ubraniti se jih tudi ta svet črniličnih vitezov ne more. Celó v njegovem taboru se čujejo že glasovi (se ve da so redki) o škodljivosti narodnemu blagu teh trotoč, ki sicer tudi pridno množe ruski narod, pa za to, ne kakor čebelni, tudi skoraj ves med, ki ga nabirajo čebele — narod, posrkavajo. Vendar se ne smemo nadejati, da bi birokratični kadri kaj kmalu se zmenjšali ali kaj prida se popravili, in do sedaj so činovniki važen, če tudi nikalno, faktor ruskega življenja. Za to je časi treba ozreti se v ta svet, kjer se peko „gubernskie sekretari“, „titularnye sovetniki, kollerskie assessory“ itd. v preobilnem številu tako, da je v Rusiji, kakor je dejal nek dovtipen pisatelj, več svetovalecev kakor morda na vsem drugem svetu, če tudi se za svet ravno tu najmenj menijo. Med činovniki so cele trume slabo plačanih, so taki, ki na leto dobivajo plače menj ko sto rubljev in morajo živiti sebe in družino. Tu se činovnik ruči leto na leto, da bi dobil mestice, ki bi mu dajalo nekaj rubljev več ali pa vsaj čin t. j. čast namesto denarjev. So pa tudi neredko slučaji, da doleti taka čast kaknega reveža v njegovo resnično nesrečo, zakaj za čin je do sedaj treba plačevati in sicer vsak mesec od mesečne plače. Pokazala se je pa potrebnost predelati pravila o činih in bila za to sestavljena komisija. Večina njena sedaj predlaga, da bi se činovniku sicer odtrgavalo za čin pa ne mesečno, a kedar bi bil povišan in bi mu bilo torej lahko. Menjšina se temu ustavlja, in hoče le nekaj malega spremeniti v onih pravilih. Gotovo bi potrditve mnenja večine povsodi se oveselili, posebno pa činovništvo.

„St. Peterburgskija Vjedomost“, organ ruskih liberalov, (Čehi jih imenujejo menda bolj prav nihiliste. Ur.) je oporoko Palackega ostro kritikoval. Očita mu, da je njegovo politično delovanje polno zmot, da je 1848. l. svobodo prodal, da se družil s fevdalci. Žalostno je, da se ruski list more smijati nad možem, ki je toliko storil za svoj narod, ki zmote, katere je storil, sam pripoznava, ki mu vse bridke skušnje niso mogle vzeti vere, da pravična reč bo vendar le zmagala, da bo pal barbarski princip zatiranja tujih narodov. Samostojnosti Čehom „St. Pet. Vj.“ ne prerokujejo, in jim svetujejo, krono Václava „spraviti nazaj v ta sklad starin, odkoder jo je izvlekel Palacky“. Na konci spisa ta list opominja Čeha, da bi se k zgodovinskim prigodbam pripravili bolje, kakor so

se 48. in 66. l. in meni, da bodo dosegli to le tu, če se popolnoma odreko od klerikalcev in fevdalcev. —

Znano je morda, da ruski samostani tako dobro kakor drugi ume poskrbeti, da se ne izpolnuje obljuba prostovoljne revščine. Navada je tu, da v oporokah puščajo veliko samostanom tako, da se je sčasoma v samostanih nabralo toliko bogastev, da njihovi letni dohodki znašajo sedaj najmenj osem milijonov r., med tem ko vse mnogoštevilne druge cerkve dobivajo le 1/5 več. Samostani rabijo na leto skoraj več ko ministerstvo „narodnago prosvetčenija“ na omiko naroda in le 315 tisuč menj ko ministerstvo pisticije. Vsak menih po srednjem številu državo velja več ko tisuč rubljev. — (Kon. prih.)

Politični razgled.

Dunajskemu federalističnemu listu se piše o ministerski krizi: Spominjajmo se, da sedanjí položaj nič drugzega nij kakor provizorij. Cesar je večkratí potrebo sprave ljudstev spoznal in slovesno v september-patentu leta 1865, kakor tudi v več vladarskih ogovorih in končno v kraljevskem poročilu na češki deželni zbor lanskega leta, oznanil, da naj se historična prava kraljevin in dežel spoštujejo in se državna ustava ne sme brez ozira na tiste izvrševati. Preteklo leto se je razbila dotična državopravna bitva, na čem, se je zadostikrat preiskavalo, zadostuje med tem resnica, za katero nam ni le grof Hohenwart, ampak tudi druge politične osebe porok, ka je cesar s pomilovanjem spravo sistiral, ne pa je opustil. Ministerstvo Auersperg-Lasser nastopilo je provizorično, v cesarjevem ukazu, da se poravnavanje zopet začne, nahaja se vedno kak uzrok krize ministerjalne in sisteme. Kakor pa še razen tega ministerstvo meje provizorije prestopati hoče, kar se počinja s projektom reforme volitev, v kateri se željam cesarja ravno nasproti ravna, imamo najbližnji uzrok krize.

O ogerski ministerski krizi se „N. F. Pr.“ iz Pešte brzojavlja, da je po poročilih iz dvorskih krogov pali Lonyay popolnem v nemilost prišel, ker se mu je dokazala neresnica, katera bi cesarja prekaniti imela. Lonyay je neki v svojem poročilu o različi z nadvojvodom Jožefom vladarju rekel, da je članek v uradnem listu, kateri je k temu povod dal, brez njegovega vedenja v list prišel. Od Lonyay-a zaznamovan krivdnik je bil uže k demisiji opominjan in potem se je baje cesarju rokopolis onega oznanila v uradnem listu pokazal, v katerem so se popravki od Lonyay-eve roke nahajali. Novo ministerstvo je sicer uže sestavljeno. Predsednik je dosedanji minister trgovstva Slavi, na katerega mesto kot tergovski minister Grof Josip Zihy, sedanji deželni poglavar v Reki pride, strpi. Drugi ministri, z izjemo Lonyay-a, ostanejo, kakor je že poročeno.

Razne stvari.

(O 9. seji kranjskega dež. zbora 4. dec.), katere poročilo prinesemo prihodnjič, bodi povedano samo to, da je dr. Bleiweis v imenu narodne stranke adresu na cesarja kakor je na prvi strani našega lista tiskana, v zboru izročil. Podpisani so vsi narodnjaki pod njo, samo gg. Svetec, Kozler, Zagorec in Razlag baje te adrese niso hoteli podpisati, temuč so se od drugih narodnih poslancev odločili!!! O tej reči še več govorimo.

*(Slovensko gledališče.) Ravno tisti dan ko je v deželnem zboru poslanec Kromer sveto nemškutarsko jezo pihal na slovensko gledališče in slovensko dramatikó, praznovala je slovenska dramatična Modrica triumfe, kakor že dolgo ne. Pri predstavi izvirno-slovenske spevoigre, Vilharjeve „Jamske Ivanke“ je bilo gledališče v parterji in galerijah tako prepolno, kakor v navadni nemški predstavi nikoli ne more biti; tudi lože, celo mnoge,

ki so v nemški lasti, so bile dobro zasedene. Igralci in pevci so se obnašali vrlo. Pevci in pevke: gg. Meden (Miroslav), Noli (Bogomil), Kocelj (Marko) in gospodičini Rosova in Odijeva so bili pri dobrem glasu in so znali občinstvo navdušiti, da je jih z viharno pohvalo spremljalo. Posebno pa je dopadel kor pevcev in pevk v početku tretjega dejanja (zdravijca). Ploskanje nij ponehala, dokler zbor te točke nij ponavljal. Ravno tako izvrsten je bil zbor na koncu igre. Dobro petje in igranje je večidel pokrilo tudi hibe, katere ima ta (čez 20 let stara) Vilharjeva igra sama na sebi. Tem hibam igri sami in brez telesni sentimentalnosti, ki tu in tam iz nje udarja (kar se je dalo samo z dobrim muzikalnim delom pokriti), hočemo tudi pripisavati, da je bilo slovo Ivanke v 1. dejanju malo mrzlo. Práv hvaležno igralno ulogo je imel g. Kocelj, ki jo je tudi, posebno v monologu, prav dobro izvršil. — Trobenta za kulisami je zavoljo svoje prevelike hripavosti neumestno veselost budila, menda je morala hripava biti, ker prigodba igra v 12. veku. G. Juvančiču bi se moralo opomniti, da na izgovarjanje besedi (na pr. česar, nam. cesar) bolj pazi. Sploh bi ne škodovalo na lepo izgovarjanje bolj paziti, in posebno edinost doseči. Gosp. Šmid na pr. vedno izgovarja **l** v glagolih (bil, šel) drugi izgovarjajo **i** vokalično, po našem dialektu. Za eno ali drugo naj se vsi odločijo.

* (Prvi „sokolski večer“) v letošnji sezoni bode prihodnjo soboto večer 7. t. m. v steklenem salonu čitalnišnem. Razven sodelovanja vojaške godbe, raznih zborov in četverspevov gre v prvi vrsti imenovati samospjev gospoda Meden-a, veliko loterijo z jako lepimi raznovrstnimi dobitki, berilo i. t. d. Več o tem se čita na programih, ki se bodejo posebe izdajali. Čisti dohodek loterije je namenjen društvu: „Narodna šola.“ — Ker je loterija sestavljena iz zgolj prostovoljno darovanih dobitkov, ker je dobiček namenjen **n a r o d n e m u** zavodu, gre vsakako obilnega udeleževanja pričakovati glede daril in pokupljevanja dobitkov.

* (Narodna čitalnica v Novomestu) daje vsem udom na znanje, da bodo volitve novega odbora za prihodnje leto 8. t. m. ob 4. popoldne v čitalnici opravljane, in povabi na prav živahno udeležbo te volitve. Načelstvo.

* (Mariborska čitalnica) daje 8. decembra Preširnovi besedo. Program je: 1. Govor o Preširnu. 2. Igra na glasoviru. 3. Deklamacija. 4. Petje. 5. Igra na citrah. 6. Petje. Začetek o 1/2 8 zvečer Vsi rodoljubi v Mariboru in okolici, kateri slučajno nijso dobili povabila, se uljudno vabijo k udeležbi pri besedi, imajoči tudi dobrodejni namen.

* (Rojanska čitalnica) napravi v nedeljo 8. decembra večerno zabavo s tombolo, uljudno se vabijo vsi čestiti udje na obilo udeležbo.

Odbor.

* (Društvo slovenskih tehnikov „Vendija“) v Gradcu ima sledečo zgodovino: Tretjega decembra 1869. leta se je sešlo deset slovenskih tehnikov, da bi odpomogli mnogo čuteni potrebi, da bi si ustanovili društvo. Imeli so si pred očmi, da treba slovanskemu dijaku učečemu se v tujem mestu na zavodu s tujim učilnim jezikom ognjišča in kraja, kjer bo le v materinščini govoril in pel, du mu ona ne omrzne; kjer bode v svojem jeziku vodil pero, da mu ono popolnem ne zarjavi; kjer se bode spominjal svoje domovine, da je ne pozabi; kjer se bode pripravljajal za svoj poklic, da mu bode dorastel. — Ustanovili so si „Vendijo“, ter jo kmalu potem prestrojili v društvo jugoslovanskih tehnikov, ko so bratje Hrvatje in Srbi izrekli, da hočejo v društvo vstopiti. Število društvenikov je kmalu naraslo na 30, obsegajoče skoraj vse Jugoslovane tehniškega zavoda. Društvo je jelo procvetati vsem na veselje, članovi so se marljivo shajali v zbornice in sednice ter se izkuševali v raznih predavanjih, govorih in krasnoslovkah, zabavali se po slovanski na-

vadi in s slovanskimi pesnimi ter se navduševali za svojo domovino. — Društvo tudi denes še svetě, tem bolj, ker je že pred letom in danom nastalo vseslovansko in predstavlja tako med slovanskimi tehnikami slovansko uzajemnost, katere si vsak umnik mora biti toliko svěst.

Društvenici! imejmo vedno društveno svrho pred očmi, pak na delo! — V Gradcu 3. decembra 1872.

R. P.

* (Iz Gorice) se nam piše: Dobro podučena „Deutsche Zeitung“ je objavila nek telegram iz Gorice od 26. novem., ki se tako-le glasi: „Zbirališče tukajšnjih socijaldemokratov je ustanovilo stalni odbor, kateremu so pristopili vsi udje Garibaldi-jeve družine.“ V Gorici nij nobene družine tega imena; nekateri pravijo, da je poročevalec menil Gariboldijevo družino. Povpraševali smo po vsej Gorici, kateri so tukajšnji socijaldemokrati, kje in kedaj so imeli omenjeno zbirališče — a poveljeli nijsmo ničesar. A nekdo nam je prav komično razložil ovi telegram. Nek tukajšnji nov kulturonoscec je po naključbi našel v Paternollijevi tiskarnici šaljivo notico o učenjaškem shodu, katero je priobčila zadnja „Soča“; v njej je zapazil Daničin klasični izraz „Garibaldicigudiguroverji“ in od tod famozni telegram. Učenjaški shod to je zbirališče socijaldemokratov in „Garibaldicigudiguroverji“ so udje Gariboldijeve družine. — Pravijo, da plačuje uredništvo D. Z. za vsak telegram po 2 gl. Prost!

Poslano.

Glede peticije medicinarjev iz Kranjske treba sledeče pojasnilo za odgovor:

Gosp. poslanec Irkič je predlagal kot poročevalec, naj se peticija odbije in je motiviral ta predlog, rekši: „da tega razreda več ne obstoji.“ Ker so že druge kronovine cislajtanske ustanovile enake štipendije za operacijske gojence v Beču in ker je štirski deželni zbor pretečeno leto ustanovil štipendijo za operacijskega gojence (Operationszügling) in misli v ta namen še dve novi štipendiji ustanoviti, je menda s tem dovolj dokazano, da ta razred, recte operativni kurz obstoji. Čudimo se pa, da je visoki deželni zbor takoj veroval „dem geflügelten Worte“ poročevalca gosp. Irkiča. — Omenimo pa k temu še le sledeče: Po novem rigoroznem redu od 14. aprila 1872 se promovirajo medicinarji le za doktorje vsega zdravilstva, a ne, kakor prej za doktorje medicine, doktorje kirurgije, magistre porodostvja in okulistike.

Ker se je peticija glasila: visoki dež. zbor naj blagovoli ustanoviti štipendijo za operativni kurz za promovirane medicinarje, je menda

jasno, da so ti promovirani medicinarji tudi doktorji kirurgije, ker so ravno doktorji vsega zdravilstva.

V Gradcu 30. novembra 1872.

Medecinarji iz Kranjske.

Naznanilo.

Advokat Janez Ogrinc,

c. kr. jub. okrožne sodnije svetovalec je v svojem novem stanovanju v **Kranju** odvetniško pisarnico v Kohovi hiši, šte. 191 v I. nadstropji ravnokar odprl. (238—2)

Novi mehovi

za ogenj pihati.

Podpisani izdeluje že čez 29 let v Kropčanskem, Kamnogiškem in Tržiškem fužinarstvu (Bergwerk) po velikih in dobrih izkušnjah dobre in stanovitne mehove, na vsak način: okrogle in podolgate, s katerimi se malo oglja porabi in hitro in dobro delati more.

Kdor takše mehove želi, naj se pismeno ali ustno pri podpisaneu naroči, kateri obljubi, naročena dela hitro in dobro izgotoviti.

V Kropi na Gorenjskem.

(241—1)

Matija Zupan.

brez zdravila

Na prsih in pljučah

bolani se po naravnem potu tudi v obupnih in od zdravnikov za neozdravljive razglašeni slučajih radikalno ozdravljajo

brez zdravila.

Po natančnem popisu bolezni pove pismeno več

Dir. J. H. Fickert, Berlin.

Wall-Strasse No. 23.

Honorar 5 gld. a. v., ki se naj pismu priloži.

(162—26) brez zdravila

Oroslav Dolenec,

svečar v glediščini ulici,

priporoča slavnemu občinstvu — prav posebno visoko častiti duhovščini — svojo bogato zalogo sveč, ter obeta pošteno, naglo in ceno postrežbo. (235—3)

V Ljubljani, 20. novembra 1872.

Razprodaja

Julij Mayer-jeve zaloge
galenterijskega, norimberškega,
drobnega blaga in igrač

po

znamenito **znižanej ceni.**

Dr. Alfons Mosche,

oskrbnik vsega premoženja.

(242—1)

Razprodaja!